

Vykypěl, Bohumil

[Trubeckoj, Nikolaj S. Correspondance avec Roman Jakobson et autres écrits]

Linguistica Brunensia. 2009, vol. 57, iss. 1-2, pp. 278-279

ISBN 978-80-210-4891-1

ISSN 1803-7410 (print); ISSN 2336-4440 (online)

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/115105>

Access Date: 30. 11. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

co ukázal už Gregory Eramian (1988), totiž že kontakt mezi Sapirem a klasickou pražskou školou v podstatě nebyl, ačkoli mezi nimi existovaly výrazné názorové afinity. Zdá se, že podobně tomu bylo i po Sapirově smrti (1939), kdy recepce Sapirovy textů pražskými lingvisty byla minimální. Jiným velmi zajímavým a dosud soustavně nepojednaným tématem je – výše už naznačený – vztah Louise Hjelmsleva k Sapirovi; i ten by stál za samostatnou studii. Každopádně lze říct, že psát o takových a podobných tématech teď bude s recenzovaným svazkem snazší. Děkujeme za to jeho editorovi i nakladatelství Mouton de Gruyter a už se těšíme na ohlášený svazek druhý, který má kromě knihy *Language* obsahovat také Sapirovy texty na historickojazykovědná (i indoevropská) témata.

Literatura

Bloomfield, L. 1933. *Language*. New York.

Eramian, G. M. 1988. Edward Sapir and the Prague School. *Historiographia Linguistica* 15, 377–399.

Hjelmslev, L. 1939. Edward Sapir. *Acta linguistica* 1, 76–77.

Rischel, J. 1978. The Contribution of Louis Hjelmslev. In: *The Nordic Languages and Modern Linguistics. 3. Proceedings of the third International Conference of Nordic and General Linguistics, The University of Texas at Austin, April 5–9, 1976*. Ed. J. Weinstock. Austin, 70–80.

Sapir, E. 1921. *Language: An introduction to the study of speech*. New York.

Bohumil Vykypěl

N. S. Troubetzkoy: Correspondance avec Roman Jakobson et autres écrits. Edition établie par Patrick Sériot. Traduit du russe par Patrick Sériot et Margarita Schönenberger. Editions Payot Lausanne 2006. 576 s. ISBN 2–601–03330–4. 30 euro

Dějiny jazykovědy (a podle všeho i jiných věd) lze s jistým zjednodušením rozdělit na jejich viditelnou a neviditelnou část. Tu první tvoří v určité době publikované texty, druhou pak různé archivní materiály. Rozhodneme-li se zabývat neviditelnými dějinami, patří mezi nejcněnější materiály korespondence významných osobností. N. S. Trubeckoj náleží bezpochyby mezi nejvýznamnější osobnosti klasické pražské školy a jeho dopisy Romanu Jakobsonovi, uveřejněné v polovině sedmdesátých let (Jakobson 1975), jsou plně cenných věcí. Nevýhodou Jakobsonovy edice ovšem je, že dopisy byly tehdy ponechány v ruském originále (později byly publikovány výtahy z Trubeckého dopisů v anglickém překladu; srov. Trubetzkoy 2001), a většina tzv. západních lingvistů si podle všeho myslí, že bez znalosti ruštiny se obejde. Příznačné je, že – pokud vím – vyšly jen tři recenze (Vachek 1977, Liberman 1980, Klejner 1985). Proto můžeme – jestliže jsme ještě neztratili optimismus stran znalostí francouzštiny v dnešním světě – velmi přivítat ediční počín Patricka Sériota, který nyní Trubeckého korespondenci s Jakobsonem vydal ve francouzském překladu. K přeloženému textu Jakobsonovy edice byl přidán užitečný věcný rejstřík (s. 567–573) a vydavatelova předmluva (*Présentation*, s. 5–14), obsahující – jak je to u Sériota obvyklé – řadu cenných poznámek. Pohodlné je, že se Trubeckého dopisy číslují arabskými číslicemi, ne římskými jako v původním vydání. Na druhé straně je poněkud škoda, že kniha nemá obsah. Také jsem v ní ke své velké lítosti nenašel „une bibliographie la plus complète possible des travaux de Troubetzkoy“, která se slibuje v předmluvě (s. 12) a která by bývala byla velmi užitečná. Nicméně nelze než vyslovit obdiv za námahu, kterou vydavatel a jeho spolupracovníci s celým překladem nepochybně měli.

Vrátíme-li se k naší počáteční metafoře o viditelných a neviditelných dějinách, můžeme si položit otázku, jaký je mezi nimi vlastně vztah. Myslím, že těmi skutečnými dějinami nejsou neviditelné dějiny, které je případně třeba odhalit nějakou foucaultovskou archéologie du savoir. Skutečné

dějiny vědy, jádro jejích skutečných dějin tvoří viditelné, publikované texty. Archivní materiály všeho druhu doplňují mezery, dokreslují kontury obrazu, ale zároveň je záhodno užívat je s opatrností. I Trubeckého dopisy pro to poskytují pěkné příklady.

Například když si Trubeckoj v dopise z 24. 9. 1935 povzdechl, že se nemůže odhodlat k četbě Hjelmslevovy knihy o pádech (Hjelmslev 1935), protože to určitě budou jen „subtilités inutiles“ (s. 400), pak tato dvě slova koncizně a trefně vystihují jeden ze základních rozdílů mezi lingvistikou Trubeckého (příp. celé pražské školy) a Hjelmslevovou: první směřuje přes deskripci jednotlivých jazyků k typologickému srovnávání jazyků a snahám hledat souvislosti mezi jazykovými strukturami a externími faktory, zatímco druhá se soustředí na pilování deskripce a deskriptivních metod a své explanace – podobně jako později chomskyáni – spíš zabudovává do svých deskripcí.

Naopak neopatrný byl Martin Haspelmath (2005, IX), když na základě dopisu z 31. 7. 1930, v němž Trubeckoj Jakobsonovi píše, že v případě korelativních fonémů „la statistique n’a aucun rôle à jouer“ (s. 198), dokazoval, že strukturalisté se nezajímali o vztahy mezi frekvencí a jazykovou strukturou. V onom dopise sice skutečně něco takového stojí, co ale s množstvím pražských (i Trubeckého) textů, které dokládají opak? (Srov. např. Mathesius 1931, Trubetzkoy 1939, 230–241, Vachek 1957, Trnka 1982, 171–201, Těšitelová 1992.) Jestliže se nechtělo jen dát najevo, že umíme rusky, pak se tu zjevně přecenily neviditelné dějiny na úkor dějin (alespoň pro někoho) viditelných.

V každém případě chceme velmi poděkovat Patricku Sériotovi za jeho zdařilou edici a knihu pak doporučit každému zájemci.

Literatura

- Haspelmath, M. 2005. Preface to the reprinted edition. In: J. H. Greenberg: *Language Universals*. Berlin – New York, VII–XVII.
- Hjelmslev, L. 1935. *La catégorie des cas. Étude de grammaire générale*. Première partie. Aarhus. (Acta Jutlandica. 7/1.)
- Jakobson, R. (ed.) 1975, 21985. *N. S. Trubetzkoy's Letters and Notes*. Berlin – New York – Amsterdam. (Janua linguarum. Series Maior. 47.)
- Klejner, Ju. A. 1985. N. S. Trubeckoj: biografija i naučnye vzgljady. *Kalbotyra* 35/3, 98–110.
- Liberman, A. 1980. Recenze Jakobsona 1975. *Linguistics* 18, 543–556.
- Mathesius, V. 1931. Zum Problem der Belastungs- und Kombinationsfähigkeit der Phoneme. *Travaux du Cercle linguistique de Prague* 4, 148–152. – reprint in *A Prague School Reader in Linguistics*. Ed. J. Vachek. Bloomington, 177–182.
- Těšitelová, M. 1992. *Quantitative Linguistics*. Amsterdam – Philadelphia (Linguistic and Literary Studies in Eastern Europe. 37.) & Prague.
- Trnka, B. 1982. *Selected Papers in Structural Linguistics*. Ed. V. Fried. Berlin – New York – Amsterdam. (Janua linguarum. Series Maior. 88.)
- Trubetzkoy, N. S. 1939. *Grundzüge der Phonologie*. Prague. (Travaux du Cercle linguistique de Prague. 7.)
- Trubetzkoy, N. S. 2001. *Studies in General Linguistics and Language Structure*. Ed. A. Liberman. Durham – London.
- Vachek, J. 1957. On the interplay of quantitative and qualitative aspects in phonemic development. *Zeitschrift für Anglistik und Amerikanistik* 5, 5–28.
- Vachek, J. 1977. Recenze Jakobsona 1975. *Language* 53, 424–428.